



У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 24. МАРТА 1879.



ПОЗОРИШТЕ.



УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 и. месечно. — Претплати се шаље Корнелу Јовановићу, који се из јубави према позоришту припрема да разшири овај лист.

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА А. С. ГРИБОЈЕДОВА.

(Свршетак.)

Ту су тек увидили руски глумци, да позорница и живот ваља да су солидарни, и да ради приказивања типичних улога није довољан само дар, него изучавање и известан ступањ развитка и образовања. М. С. Шчепкин дотерао се после у улози Фамусова тако, да му у томе није било паре. Та улога прославила му је име по целој Русији. Но за улогу Чацкога, те најглавније особе, није се нашао прави приказивач, који би га извео као што треба.

Грибоједов се у својој шаљивој игри ограничио само на то, да нацрта виши слој руског друштва, но он је показао својим прејемницима правца, којим ће да пођу. Тада је правац много користио руском позоришту, које се дуго развијало лажним правцем. За грибоједовљевим трагом пошли су Гогољ, а за њим Островски, који су такођер износили верне слике из руског живота и друштва. Грибоједов је дакле својом шаљивом игром „Горе от јума“ ударио темељ правој руској позоришној уметности.“

Толико „Новоје Време.“

Као што даље јављају руски листови, слављена је 30. јануара о. г. успомена на Грибоједова у свима ученим круговима петроградским. По решењу министарства за народну просвету држани су по учевним заводима говори о Грибоједову. Ђаци су празновали свуд тога дана. На многим позориштима даван је комад „Горе от јума.“ У Петрограду приредили су „вечерњу забаву“, на којој је ветеран Александровског позоришта П. А. Каратигин, сувременик песника Грибоједова, држао предавање о њему и саопштио много занимљивих анекдота. Даровита гђа Стрепетова прочитала је биографију песникову, а Каразин написао је апнотезу у две живе слике: „Убијство Грибоједова“ и „На гробу песникову“,

које су приказивале гђе Стрепетова, Ђужикова, Мартинова и г. Каратигин, Ниљски, Кисилевски, Горбунов, Блументаљ и др. Осим тога приказање су још и две прве радње од шаљиве игре „Горе от јума.“

Друштво руских драматских писаца пак добило је од цара дозволу, да скупља добровољне прилоге, од којих ће се створити фонд, а камата од тога фонда издаће се сваке године као награда за најбољи оригинални драматски производ. Та награда звање се „грибоједовском“. Прилози се шиљу благајнику друштвеном у Москви, г. Аполону Александровићу Мајкову, чуvenом историјку и пријатељу српског народа.

На завршетку ваља нам још споменути, да је грибоједовљева шаљива игра „Горе от јума“ приказана и на нашој позорници у преводу А. Сандића, а под насловом: „Ко много зна, много и пати“. Приказана је пак први пут код нас у Новоме Саду 6. јуна 1876. год. и јако се допала, и то понајвише с тога, што нам песник у том аристофанском духом и досетељивошћу зачињеном комаду представља са песничком слободом духа јасно нацртану, у свemu верну слику тадашњега рускога друштва и његових којекаквих изданака.

Фамусова, Скалозуба и Молчалина још има пуно у Русији, али их више не цене као некад. Њима се више не диве, нити им завиде, него их исмејају и презирју.

Таку и толику промену на боље причинила је самота једна шаљива игра. Као шекспиров Фалстаф, или молијеров Тартиф, тако и све особе грибоједовљеве комедије живе у устима рускога народа.

И у Србији и међу нама на овој страни има подоста Фамусова и Молчалина, па кад их већ не можемо у крену сатрти, а ми бар да им се насмејемо таштини и глупости.

С. П.

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Напи робови.“ Позоришна игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, превео Сава Петровић.) Приказана по други пут у четвртак 15. марта о. г.

„На опште захтевање публике“ прешла је та ваљана глума по други пут нашу позорницу. „На опште захтевање“ веома — а клуне беху ипак прилично празне. Није то глума узрок; већ је то овладала индоленција, која нам зајада страха, кад помислимо на њен темељ и на њене последице.

Глума особита, израђена по нечитим исихолошким правилима, приказа глумца класична — *Mein Liebchen, was willst du noch mehr?!* — па опет слаба посета.

Обузима нас и гњев и очајање, помешано с руменилом на лицу, што нам га избија стид пред страним светом. Зар нам је захтевање у погледу уметности, естетике, изображења и укуса намирено, што смо видили 30 представа? Зар смо се одужили потребама о издржавању тако нужног завода, који васпитава народ — позоришта — ако смо се претплатили на 12 представа? Да, али су нас видили други, ми смо платили, савест нам је даље — чиста.

У Београду се хвале, како се публика одавала, како ревносно потномаже позориште, а позориште је тамо од дана на дан, преко целе године. А ми? Овамо долази сваке друге године, остаје ту три месеца, а при крају другог месеца већ смо малаксали, већ смо профитирали од уметности, већ се научивали сласти у деној прикази. О темпора!

Глума нам је већ позната, (види „Позориште“ бр. 28. од о. г.) преостаје нам још, да споменемо приказу глумца, а то је речено у две, три речи. Све беше врло добро. И оне замерке, што смо их споменули у горњем броју „Позоришта“, отпадају са свима. Подела беше иста.

Глумцима нека буде задовољене, да их је гледао и онај мален број публике, што узе уважавати, пажљиво, и да им из свега срца благодари, што имаде права уметничка ужињавања. Живили!!

К. Р.

(„Великоварошани“. Шала у 4 чина, написао др. Ј. Швајцер, превео П. Ј. Мостић), приказана је на нашој позорници 17. марта о. г.

Др Швајцер назвао је своје дело „Grosstädtisch“ шалом, али му ми то одобрити не можемо. Истину кроз варошане веје хумор и шала, али та шала није празна, она је заданута здравом и модерном тенденцијом: еманципацијом женскиња. Па како је вешто увијена тај мисао у целу радњу. Нема ту никаквих сувошварних предика и лекција и опет јасно видиш, куда смера читав говор. Ту је читав рад бораца за еманципацију.

Еманципација женског спола није нова идеја. Она је доста одавно позната на тајет научењачки, и поникла је баш онде, где су женске највише биле подчињене мужкима, и где се највише пише и ради за еманципацију, као што је то у Енглеској и особито у Русији. Прилика нам седала, да се запитамо, да ли се код нас Срба ћо бавио и проучавао еманципацију. Досад нам није познато што, што би било написано у обрану равноправности женскиња, бар у „границима моралности“. Мушки се не радо баве тиме,

а наше женске? Шта оне! Боже сачувај! Да човек пропише ту идеју, треба добре научне спреме, а како тиме стојимо у наших женскиња? Зло, да не рекнемо наонако. Ретке су, врло ретке женске у нас, што ће прочитати који озбиљнији и научан рад, него романе, новеле, приповетке читају с паспјом и пажњом. Код спромашпијих ивије ни чудо, оне немају прилике никад и да дођу до такве књиге, а осим тога имају још мање прилике, да се колико толико спреме, да могу разумети тако што. Богатије онег мисле, научићемо говорити немачки, нешто штребецати француски, па дosta. На шта нам је више: разумећемо кад читамо романе, а за друго не маримо. Па за то се ретко која сети, да погледи и да се упита, та што смо тако занемарене? Шта више, ако им се што спомене о томе с друге стране, оне саме одбијају све речима: „Женска је да ћути и слуша“, или: „Није то за нас!“ А за што вије? За то, што немате вљада времена да промишљате о томе, или што не ћете? И ми ипсмо бранющи еманципације безгранице, али „у границама моралности“ мора сваки ту борбу одобрити, а толико еманциповање хоће и Швајцер. Код нас је, колико се сећамо, писала о томе само иокојна Драга Дејановићка и штампала у „Матици“, али она је била и прва и последња, која је хтела само да ради на томе. После ње ни једна се женска није ни усудила да изађе на среду са том идејом. Но овде није место овакој расправи.

Како се „Великоварошани“ представљали на нашој позорници први пут, то немо после тенденције самога комада узети садржину његову.

Јован Вердек ради и ранци и себе и жену Клару и њену сестру Павлину. Он не допушта, да жена шта другоме ради, држећи, да је „зазор и срамота“ кад жена поред живе мужа мора лебац да заслужује. Жена и сестра јој виде, да је то неправда, а осећају, да су доста спремне, да би се могле бацити у шири свет, а не само по кући се бавити. Жена капетанова уговара са књижарем Македајем, да преводи са талпјанског, да новац заслужује и да бригу мужевљеву с њиме заједно дели. Међу тим Павлина је и лепа женска. У њу се заљубљује Хуго, нећак богатих селтерских грађана Адолара и Лизе Либстрајеве. П Адолар, а особито Лиза слушали су и читали, како су великоварошани људи искварени, те за то хоће да стану на пут нећаку, да не узме великоварошанку Павлину. Они долазе у варош и то по упутству управо Македају, и баш ту се уверавају о свему оном, што им је и до сад био три у оку против варошана, и то на коме још? На шогору и сестри Павлинијој: шогор је преобучен карташ, а сестра развраћена жена. Тако је удешено да привидно изгледа, јер у истини су обоје пајноштеније душе. Осим тога Адолару извлачи из цепа 20 форпната нека назови-глумица, иначе служавка Хулда, а то све служи, да се незадовољство са великоварошанима у маловарошана појача, и тетка Лиза не ће никако да пристане, да њен нећак узме великоварошанку. Исти Адолар и Лиза имају и нећаку Шарлоту, коју воли великовошколац Фриц, али и ту не ће бити ништа од сватова, јер и о Фрицу као великоварошанину нема Лиза Либстрајева добра мњења. Госпоја Лиза свуда зна наји, чemu ће

забавити и на чemu ће базирати то, што не ће да пристане да се двоје драгих узму. Но међу тим сви ови они прави, они покварени великоваршани, и тиме се Лиза лако увери у 4. чину. Женска, коју је она видела код Македаја, и о којој је онако рђаво мислила, јесте сестра Павлинини, али она није онака, вако ју је себи представљала. Она је дошла Македају, да уговор склони о превађању с талијанског, а што је Лиза чула њихов неотпун разговор, из ког је изазило, да је Клара рђава жена, томе није нико крив. Јован је карташ у очима Лизиним, јер је однео њеном Адолару 20 форниата, али ту је крив Адолар, јер је просто налагао на честитог капетана. Адолар је сам крив, што му је Хулда узела новце, да купи аљину, ако се искуари од воде, коју је полил баш он, кад се хтеде машити онога, што му није било слободно, кад ју хтеде пољубити. Али она му је вратила новац, кад јој аљина остале неповређена. И Фриц ће показати, да је рђаво мињење Лизинио о њему погрешно. Он доноси докторску диплому Македају баш онда, кад се већ Лиза уверила, да је крив судила о свима прећашњим. Лиза то и види и чује, па и ту никада не може, те тако постане Фриц и Шарлота пар људи. Ово је кратка задржна „великоваршана“.

Цело дело, као што рекосмо у почетку, провејана здрав хумор поред вешто уплате и лаке лекције. Развијање радње и само делање иде живо. Заплета, истина, није сувише, али није ни мало, управо толико, да све лако схватиш и разумеш, па да задовољно одеш са представе. Ми се чисто радујемо, што је управа изашла са оваквим комадом пред наш свет. Изгледа, истина, особито што се тенденције тиче, доста рано за нашу скоро целу публику, а особито за женски спол, но шат их то подстакне, да почну и оне боље рачуна водити о себи и о своме положају у друштву.

Нека нам је допуштено пре свега коју рећи и о језику у „Великоваршанима.“ Нисмо могли ни представити, да тако слабо језиком влада онај, који хоће да преводи и да свој превод пушта са бине у публику. Свега има више у овоме делу него лепа и разумљива српска стила, а то је врло штетно по српски језику. Нека се таки људи, за које није превађање, оставе ћорава послла, па нека прво науче језик, па тек онда кад га знају бар у толикој мери, да не греше сваки час, онда нек се лате превађања са страшних језика. У овоме делу долазе врломноге именинце женскога рода — та има их силом скованих и тако по где где нагомиланих, да није шале разумети читаву реченицу. Да, али се на то назити мора. Осим тога ваља имати на уму и друге особине српскога језика. Тако долази у „великоваршанима“ друго прећашње (инверфект) у приповедању, а то се време никад не употребљује него прво прошло (перфект). Кад човек чује то време, читаво му уши шара, изгледа му све нешто необично. Рђав језик поквари иначе ваљано дело.

Сама представа испала је добро. Наша глумци, рекли бисмо, представљају нове комаде већом вољом и савесније него старе, премда има изузетака. Г. Лукић је канди мало попустно. Он се држи, али према дару и према ономе, што је он у стању извести, могли бисмо се и бољој игри у ошите најдати. Он је један од оних глумачких снага, који имају изврредна дара, само да је још доста воље и труда па никад боље. Можда су г. Лукићу криве похвалне речи после веште представе, јер да може вешто и ваљано приказивати,

о томе нема разговора. У корист и своју и самога позоришта већа му је пријатељски препоручена само већа воља, труд и марљивост, а остало ће све собом доћи. Гђа Максимовић (Клара) и гђа Рајковића (Павлина) беху добре. Изврстан беше Ружић као књижар Македај. Највише је привукла пажњу нашу представа маловаршана г. Рајковића (Адолар) и гђа Ружићке (Лиза). Кад нам изађе овај пар на бину, таки друкчије дишемо. Г. Рајковић као да је чинио студију дуже времена, кад је тако вешто извео своју улогу. Из снажнога цокрета, свакога погледа вирило је глупо и затуцано маловаршко створење, обучено у модерно рухо. Најбоље му је пошло за руком, да изведе радозналост, шта пише по новинама и задовољно смешење, кад му је што по вољи. Гђа Ружићка беше права, у пуном смислу ове речи, нездовољна женска, која је поред тога рада да свуда доминира. Џене ономене Адолару, па онда онај онако вешто наглашени пети падеж, кад једном само речи „Адолар“ хоће да јој муж схвати, шта хоће, спомињемо са задовољством. Небрига ћај (ма да подложи докторат) г. Добриновић, добра нећака, која се може мало и отимати испод строге руке теткине (гђца Б. Хаџићева) па онда праља (гђца Ј. Поповићева) и њена ћеи (гђца Л. Хаџићева) а и г. Рајчевић представљали су добро. О г. Десимировићу коју више. Он је добио мало већу улогу и то таку, за коју баш нема у дружини позоришној способне особе ни по особи ни по представљању. Г. Десимировић као „персона“ пристао је уза сваку женску у друштву, па и мек глас говори, да би могао с успехом представљати таке улоге. Каравано, он је почетник, а почетак је сваки тежак, но не треба клонути духом, ако први искушај не испадне за руком. Он је био стереотипан у ширењу руке и у ошите у кретању, али је за то лепо и са осећањем извео призор, где говори Павлинин, како је љуби. Од новајлије је то врло лепо, и ми му радо признајемо, само му и опет препоручујемо, да буде тврде воље и да добро промисли сваку већу улогу, коју буде представљао.

С. М.

ПОЗОРИШТЕ.

(Народно позориште у Загребу.) „Nar. Novine“ пишу: „Представа у корист равнатаља оркестра и опернога збора, г. Антона Шварца, била је доказом, колико општинство цени велезаслужнога овога уметника, јер је кућа, премда је ред ложа исте вечери био парним, била врло добро посећена. Велевредни корисник дочекан је срдочним поздравом кад је ступио на капелничку столицу, тако је како од чланова позоришта тако и од општинства почашћем китама красна џећа и јединим лавор-венцем. После увертуре, коју је корисник сложио из мотива неких народних песама, повојило се пољађивање. Шаљива игра Ангелијева у 1. чину „Мала пометња“, која је ове вечери први пут приказана, примљена је добро. Стари јој предмет, замена љубљене особе, био је врло добро обрађен, да некој карактери, а нарочито мајора Дербинга, иду до лакријаштва претерани, те томе и ненаравни и нелепи.

У познатој лакријди „Локот“, којом је ова представа запушена, развеселно, је г. Сајевић општинство смешним лудоријама принца Мунига.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

43. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 31.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 24. МАРТА 1879.

Први пут:

НАЖИВИО СЕ

Шаљива игра у 1. чину, написао Коста Ристић.

ОСОВЕ:

Војновић	Лукић.
Наталија, његова жена	С. Максимовићка.
Марија, наталијина сестра	Л. Хадићева.
Светозар Бановац	Ружић.
Слуга	Ћирић.

Збива се у Новоме Саду.

Пре тога по други пут:

ПОСЛЕ ИГРАНКЕ.

Шаљива игра у 1. чину, написао Ђике, превео М. Х.

ОСОВЕ:

Хенријета Димонова, млада удовица	М. Рајковићка.
Кодберг	Рајковић.
Глас	*

Збива се у престоници.

На послетку:

ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.

Шаљива игра у 1. чину, од К. Трифковића.

ОСОВЕ:

Петровић, грунташ	Рајковић.	Поповић, званичник у миру	Зорић.
Ката, његова жена	Ј. Поповићева.	Једа, његова жена	Д. Ружићка.
Марија, њена кћи	Л. Хадићева.	Милан, њихов син	Лукић.

Збива се у петровићевој кући у почетку француско-пруског рата.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.